

มงคลที่ ๑๗

ญัตถกานนฺจ สกฺโท : การสงเคราะห์ญาติ

พระครูสังวรวิรักษ์
อ.ร.เอก,พร.บ.,M.A.,Ph.D.

เมื่อยามญาติ อัดคัด เกินขัดข้อง
ควรรหาช่อง สงเคราะห์ ไม่เลาะหนี
เขาซาบซึ้ง ถึงคุณ ออบอุ่นดี
หากถึงที่ เรารจน ญาติสนใจ.
ญาติตามหลักพระพุทธศาสนา

ญาติ

ญาติ แปลว่า คนที่คุ้นเคย คนใกล้ชิด หมายถึง คนที่คุ้นเคยและวางใจกันได้ มี ๒ ประเภท คือ

๑. ญาติทางโลก

๒. ญาติทางธรรม

ญาติทางโลก แบ่งเป็น ๒ พวก คือ

๑. ญาติสาโลหิต คือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกันทางสายเลือด ตามหลักพระพุทธศาสนา ท่านนับญาติประเภทนี้ถึง ๗ ช่วงโคตร ได้แก่ ช้างบน ๓ คือ พ่อแม่ปู่ย่าตายาย ช้างล่าง ๓ คือ ลูก หลาน เหลน ตรงกลางอีก ๑ คือ ตัวเรา และพี่น้อง ญาตินอกจากนี้แล้วห่างเกินไป จึงไม่ค่อยนับเป็นญาติสาโลหิต แม้จะได้พึ่งพาอาศัยกันและกัน ส่วนสามีภรรยา นั้น ไม่ใช่ญาติโดยตรง แต่ว่าใกล้ชิดกันมาก ถือว่าเป็นผู้คุ้นเคย เป็นญาติประเภทที่ ๒

๒. ญาติโดยความใกล้ชิดคุ้นเคย เช่น เพื่อนที่สนิทสนมกับเราโดยตรง หรือสนิทสนมกับญาติสาโลหิตของเรา เพราะคำว่าญาตินั้นก็หมายถึงผู้ที่คุ้นเคยกัน พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า ความคุ้นเคยเป็นญาติยิ่งกว่าญาติเสียอีก ดังบาลี “วิสุสสา ปรมา ญาติ - ความคุ้นเคยเป็นญาติอย่างยิ่ง” เพราะฉะนั้น เราจะพบว่าเพื่อนของเราบางคน เรามีความใกล้ชิดมากกว่าญาติสาโลหิตของเราเสียอีก เพราะเหตุที่เรามีความใกล้ชิดเกื้อกูลช่วยเหลือกันและกันได้มาก บางทีญาติสาโลหิตของเราเสียด้วยซ้ำยังห่างกัน ไม่รู้จักกัน และบางทีก็ยังเป็นศัตรูกันเสียอีกด้วย

ญาติทางธรรม หมายถึงผู้เป็นญาติเพราะเหตุ ๔ ประการ คือ

๑. เป็นญาติเพราะบวชให้เป็นพระ คือ พระอุปัชฌาย์
๒. เป็นญาติเพราะบวชให้เป็นสามเณร คือ พระอุปัชฌาย์
๓. เป็นญาติเพราะให้นิสัย หรือเป็นกรรมวาจาจารย์
๔. เป็นญาติเพราะสอนธรรมให้ คือ ธรรมจารย์

ญาติประเภทใดที่เราควรจะสงเคราะห์ตามหลักพระพุทธศาสนา จะเห็นว่าญาติบางคนก็ไม่น่าจะสงเคราะห์เลย เพราะเขาไม่อยู่ในฐานะที่ควรจะช่วยเหลือ อาจเป็นเพราะทำตัวไม่ดี เช่น กินเหล้า สูบ เฮโรอีน เสพยาบ้า ไม่ยอมทำงาน ญาติอย่างนี้เราช่วยเหลือเท่าไรก็คงไม่ไหว เราควรสงเคราะห์ญาติที่ควรสงเคราะห์

ญาติที่ควรสงเคราะห์

ลักษณะญาติที่ควรสงเคราะห์ มีอยู่ ๒ ประเภท คือ

๑. เป็นคนที่พยายามช่วยเหลือตนเองแล้วอย่างเต็มที่ ไม่ใช่เอะอะอะไรก็วิ่งมาขออย่างเดียว งอมืองอเท้า ไม่ยอมช่วยตัวเอง
๒. รู้จักทำตัวให้หน้าช่วย มีความประพฤติดี ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข มีสัมมาคารวะ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีน้ำใจ

เวลาที่ควรสงเคราะห์ญาติ

เราควรสงเคราะห์ญาติเป็นครั้งคราว ดังนี้

๑. เมื่อยากจนหาที่พึ่งไม่ได้
๒. เมื่อขาดทุนทรัพย์ในการค้าขาย
๓. เมื่อขาดยานพาหนะ
๔. เมื่อขาดอุปกรณ์ทำกิน เช่น ชาวนาขาดอุปกรณ์ในการทำนา เป็นต้น
๕. เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย
๖. เมื่อคราวมีธุระการงาน
๗. เมื่อคราวถูกใส่ความหรือมีคดี เช่น ให้คำปรึกษา เป็นต้น

คนที่ไม่ยอมช่วยเหลือญานี้ เพราะเหตุที่ตนรำรวยบ้างเพราะถือชาติสกุลบ้าง พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นลักษณะของคนเสื่อม ลักษณะของคนเสื่อม ตามหลักของพระพุทธศาสนามีอยู่หลายประการ แต่ประการหนึ่ง คือผู้ที่ดูหมิ่นญาติของตนเอง คนเช่นนี้พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นลักษณะของคนเสื่อม ขนาดญาติของเขาเองเขายังดูถูกดูหมิ่น เมื่อเราไปคบกับเขา แล้วเขาจะไม่ดูถูกดูแคลนเราหรือ

ลักษณะของคนเสื่อม

พระพุทธเจ้าตรัสว่า คนที่ดูหมิ่นญาติของตนเป็นคนเสื่อม ดังที่พระองค์ตรัสไว้ในปราภาวสูตรว่า

ชาติถุโธ ธนถุโธ โคตตถุโธ จ โย นโร

สญญาตี อติมญญติ ตํ ปราภาวโต มุขํ

คนใดแข็งกระด้างเพราะชาติกำเนิด แข็งกระด้าง

เพราะทรัพย์ แข็งกระด้างเพราะโคตร แล้วดูหมิ่น

ญาติของตน นี่คือนทางแห่งความเสื่อม

เพราะฉะนั้น เราต้องให้ความช่วยเหลือญาติของเราตามสมควรที่จะช่วยเหลือได้ เพราะถ้าญาติของเรายากจนขั้นแค้นลำบากมาก ในที่สุดเขาก็ต้องวิ่งมาหาเรานั่นเอง เราก็ต้องช่วยเหลือไม่มีที่สิ้นสุด แต่ถ้าเราช่วยเหลือให้เขาตั้งตัวได้ ให้เขาตั้งตัวได้ ให้เขามีการศึกษา มีอาชีพ ซึ่งเมื่อเขาตั้งตัวได้แล้ว เขาก็อาจจะช่วยเหลือญาติคนอื่น ๆ ได้อีก มีใช้แต่ตัวเขาเองเท่านั้น ดังนั้น คนที่เป็นบัณฑิตจึงไม่ลืมญาติ ไม่ทอดทิ้งญาติของตน แม้พระพุทธเจ้าเองก็ทรงสงเคราะห์ญาติ พี่น้องหรือญาติสายโลหิตนั้น เป็นอุคคัมภคณอย่างหนึ่ง

วิธีสงเคราะห์ญาติทางโลก

ความมุ่งหมายของการสงเคราะห์ญาติอยู่ที่การผูกสามัคคีร่วมน้ำใจญาติให้เป็นปึกแผ่น โดยใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ประการ คือ

๑. ทาน หมายถึงการเอื้อเพื่อแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ ให้ของฝากยามเยี่ยมเยียน ให้ของขวัญยามมงคล ให้ของใช้ยามตรุษยามสารท ตลอดจนให้ทุนรอนทำมาหากิน

๒. ปิยวาจา พูดจาต่อกันด้วยคำสุภาพอ่อนโยน เรียกสรรพนามตามศักดิ์ เช่น เรียกลุง ป้า อา อันเป็นภาษาของคนรักใคร่กัน ถึงจะโกรธเคืองขัดใจกัน ก็ไม่แข่งชกหักกระดูก หรือนินทาว่าร้าย

๓. อุตถจริยา ทำตัวเป็นประโยชน์แก่ญาติ คือช่วยเหลือเมื่อมีธุระการงาน เช่น แต่งงาน บวชนาค เจ็บป่วย เป็นความงานศพ และอื่นๆ อย่างน้อยก็ให้กำลังใจ

๔. สมานัตตตา วางตัวกับญาติให้เหมาะสมกับฐานะตำแหน่ง เหตุการณ์ สิ่งแวดล้อม เคารพญาติผู้ใหญ่ เอ็นดูญาติผู้น้อย เสมอต้นเสมอปลาย ร่วมสุขร่วมทุกข์ ไม่ทอดทิ้งกัน

วิธีสงเคราะห์ญาติทางธรรม

ชักชวนญาติให้รู้จักประกอบการบุญการกุศล ชักพาให้ได้ทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ให้ตั้งอยู่ในศรัทธา สอนธรรมะให้ชักนำไปบวช ชักนำไปปฏิบัติธรรม

ข้อควรระวัง การสงเคราะห์ญาติ อย่าสงเคราะห์ในทางที่ผิด เพราะจะไม่เป็นมงคล เช่น ญาติเป็นโจรเราก็ส่งเสริม ญาติติดอบายมุขเราก็สนับสนุน เป็นต้น ถือว่าเป็นการสงเคราะห์ญาติในทางที่ผิด

พุทธจริยา คือ พระพุทธเจ้าทรงมีพระจริยา คือความประพฤติในชีวิตของพระองค์อยู่ ๓ อย่าง คือ

๑. **พุทธัตถจริยา** ทรงประพฤติพระองค์ในฐานะที่เป็นพระพุทธเจ้า คือก่อตั้งพระพุทธศาสนา ทรงบัญญัติพระธรรมวินัย และทรงตั้งพุทธศาสนาให้มั่นคง

๒. **ญาติัตถจริยา** ทรงประพฤติเป็นประโยชน์ต่อพระญาติของพระองค์ เช่น เมื่อเกิดสงครามระหว่างแคว้นของพระญาติ มีการทะเลาะกัน พระองค์ได้เสด็จไปห้าม หรือเมื่อพระเจ้าวิทูชทะจากแคว้นโกศลยกทัพไปโจมตีแคว้นสักกะ พระองค์ก็เสด็จไปห้ามถึง ๓ หรือเมื่อพระญาติต้องการจะเข้ามาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา พระองค์ก็อนุญาตเป็นพิเศษ เช่น เมื่อพระญาติของพระองค์เคยบวชในลัทธิอื่นมาก่อน ถ้าต้องการเข้ามาบวชในพุทธศาสนาก็ไม่ต้องอยู่ติดถิปริวาสถึง ๓ เดือน ก็สามารถเข้ามาบวชได้เลย ทั้งนี้ก็เพราะเป็นญาติสาโลหิตกัน ไม่มีทิฏฐิอย่างอื่นที่จะรุนแรงแล้ว แต่ถ้าเป็นคนที่ไม่ใช่ญาติ เคยนับถือศาสนาอื่นมา ถ้าจะเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา จะต้องอยู่ติดถิปริวาสถึง ๓ เดือนก่อน หรือเมื่อพระองค์เสด็จไปโปรดพระญาติในกรุงกบิลพัสดุ์ ปรากฏว่าพระองค์ได้ทรงให้พระญาติเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก

๓. **โลกัตถจริยา** ประพฤติเป็นประโยชน์ต่อชาวโลก คือ พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อพระองค์เองในฐานะพระพุทธเจ้าอย่างเดียว ทั้งไม่ใช่ทรงช่วยตัวเองได้แล้ว ทรงช่วยแต่พระญาติอย่างเดียว แต่พระองค์ทรงช่วยชาวโลกทั้งหมดด้วย เพราะฉะนั้น จริยาของพระองค์ในข้อนี้จึงเป็นสิ่งที่น่าประทับใจมาก และเป็นสิ่งที่เราทั้งหลายควรนำมาใช้เป็นอย่างเดียว คือ

๑. เราต้องช่วยตัวเองให้ได้ เหมือนอย่างพระพุทธเจ้าที่ทำพระองค์เองให้เป็นพระพุทธเจ้าได้ สำหรับเราก็ต้องช่วยตัวเองให้มีความรู้ ความสามารถ มีความสำเร็จในชีวิต ตั้งตัวได้ มีความสุข ความเจริญในชีวิตให้ได้

๒. เมื่อช่วยตัวเองได้แล้วอย่าทอดทิ้งญาติ ไม่ใช่ว่าเมื่อตัวเรามีความสุข ความเจริญแล้ว พี่น้องจะทุกข์ยากอย่างไรก็ช่าง อย่างนี้ไม่เหมาะสม เราจะต้องช่วยเหลือญาติเท่าที่เราจะช่วยเหลือได้ ไม่ใช่ช่วยเหลือไปเสียทุกคน เพราะเราจะช่วยเหลือไม่ไหว ให้ช่วยคนที่พอจะช่วยให้ในบรรดาหมู่ญาติ เหมือนอย่างพระพุทธเจ้า แทนที่พระองค์จะเสวยความสุข แต่พระองค์เองก็ทรงช่วยเหลือพระญาติด้วย

๓. เมื่อช่วยเหลือญาติแล้ว ชาวพุทธก็ต้องช่วยเหลือเพื่อนร่วมชาติ ช่วยเหลือชาวโลกด้วย เพราะจะทำให้จิตใจสูงขึ้น เราควรช่วยเหลือเกื้อกูลเท่าที่เราพอจะช่วยได้

ประโยชน์ของการสงเคราะห์ญาติ

ประโยชน์ของการสงเคราะห์ญาติมีอยู่หลายประการ คือ

๑. เป็นฐานป้องกันภัย
๒. เป็นฐานอำนาจ
๓. เป็นบุญกุศล
๔. เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน
๕. ทำให้สนิทสนมคุ้นเคยกัน
๖. ทำให้เกิดความสามัคคีกัน
๗. ทำให้เกิดความจงรักภักดีต่อกัน
๘. เป็นประเพณีอันดีงามของนักปราชญ์
๙. ทำให้ตระกูลใหญ่โต และมั่งคั่ง
๑๐. เป็นตัวอย่างแก่อนุชนรุ่นหลัง

ดังนั้น การสงเคราะห์ญาติตามหลักพระพุทธศาสนาจึงถือว่าเป็นอุดมมงคลข้อหนึ่ง